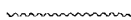

AANTEEKENINGEN OVER EENE INRICHTING
VAN HOOGER ONDERWIJS TE RENEN EN
HET ONDERWIJS-PERSONEEL, DAT ER
AAN VERBONDEN WAS, IN DE
XVII^{de} EN XVIII^{de} EEUW,

MEDEGEDEELD DOOR

Dr. R. JESSE.

In de Vroedschap-Boeken (Policie-boecken), die in het gemeente-archief van Renen aanwezig zijn, vond ik de volgende besluiten, die eenigszins een beeld kunnen geven van den primitieven toestand van een inrichting van Hooger Onderwijs in de gouden eeuw onzer Republiek en den daarop volgenden tijd tot ongeveer de Fransche revolutie. — Van een later bestaan der inrichting wordt niets vermeld.

In het jaar volgende op dat, waarin Piet Hein de zilvervloot vermeersterde, begon men in Renen te denken aan het nut van het onderwijs in de oude talen. Het plan werd het volgende jaar (1630) uitgevoerd, door de aanstelling van een Rector.

Gedurende het geheele bestaan der inrichting is de

Rector de eenige docent geweest, die er aan verbonden was. Hij doceerde Latijn, Grieksch, Geschiedenis, Wiskunde, de Nederlandsche en soms de Fransche taal. Hij leerde den kleinen kinderen lezen, schrijven en rekenen.

's Morgens te 7 uren begon zijn school en duurde met eenige kleine tusschenruimten tot 's middags 5 uren, waarna hij in de avond-uren nog weêr onderwijs aan de jeugd had te geven.

Verder had hij eenige officia in de kerk te vervullen en de zorg voor het opwinden van het torenuurwerk. Voor zoovele en zoo verschillende werkzaamheden werd hij zeer karig gesalarieerd.

Uit de Stads-Cameraars-rekeningen is de als Bijlage A bijgevoegde lijst van de opvolgende Rectoren en hunne bezoldiging getrokken.

Bijlage B is een ongedateerd ms. stuk, tusschen oude bescheiden in het oud-archief der gemeente Renen aangetroffen. Schrift en papier wijzen echter op de 17de eeuw.

R. J.

21 December 1629.

Op huyden den 21 December 1629 is bij de Regeerders deser stede geresolveert, dat men tegens Paesschen toecomende sal aennemen midts den hogen ouderdom van Mr. Jan Portman een latijnsche schoolmeester, die de plaets van een Rector sal becleden tot welcken eynde metten eersten aen Dominus Hestius tot Leyden sal worden geschreven.

15 Januari 1630.

Op huyden den 15 Januari 1630 is tot eerste

schoolmeester in de triviale schole aengenomen Wilhelmus van Schaeck ende is hem jaerlijks toegeleyt II hondert gulden, behalve huysruer ende een dachwerck torff ende sal ingaen Petri ad Cathedram toecomende.

15 October 1630.

Alsoo Jan Portman gewesen schoolmeester alhier op ten 15 October 1630 deser werelt is overleden, soo is 't dat de Magistraet uyt II hondert gulden, bij hem tot noch toe getrocken, heeft toegeleyt den predikant Diemberbroeck vijftich gulden, Willem van Schaeyck rector gelijk vijftich gulden.

28 Maart 1636.

Op ten 28 Martii 1636 is bij de Magistraet geresolveert, dat men metten eerste sal aennemen twee schoolmeesters: eene in de Latijnsche schole ende d'andere tot een Fransche schoolmeester ende dat op alsulcke conditiën ende gagie als men met haer sal overcomen.

27 Juni 1648.

Is D^{ns} Henricus Bruno bij de Magistraet ende Raden tot ordinarij Rector der Latijnsche Schole alhier aengenomen op naevolgende conditiën: te weten, dat hij tot een ordinarij tractement jaerlijcx sall genieten de somma van vier hondert Car. gulden, van institutie van de kinderen van yeder alle drie maenden twee gulden, daerenboven vrij huysruer met een hoff ende vrij brandt, mits dat hij aen sijn sijde wederom praesteeren sall moeten, dat hij

de kinderen met goede bequaemheyt op de Academie sall brengen.

6 April 1649.

De Magistraet heeft geresolveert met de meeste stemmen, dat met den eersten sall worden getreden tot het beroep van een gequalificeert Rector in plaets van D^{ns} Henry Bruno.

11 Mei 1649.

De Regeerders hebben tot ordinaris Rector aengenomen Joannes Glandus omme de kynders alhier soo grote, als clijne, in de latijnsche tale te instrueren op het oude tractement van vier hondert guldens 's jaers, boven vrij woning en brant, en voor de ordinaris institutie, van yder kijnt, jaerlijks acht guldens, — mits dat deselve een jaer sall vast staen.

30 Juni 1679.

Ende sijn voorts versoght en gecommitteert..... omme met Mr. Braems schoolmeester tot Lienden te confereeren ende denselven te loonen op 't aenvaerden van het vaceerende schoolmeesteramt alhier, ende vordere dependentie van dien, ende daarvan te doen rapport.

3 Augustus 1679.

De Eerw. kerckeraed (gelet hebbende op de bequaemheyt van gemelten Braems, niet alleen om de jeucht in lesen, schrijven, rekenkonste, maer oock in de beginselen der ware religie ende goede zeden

te institueeren, voorts om waer te nemen 't geene tot het voorlesers ampt gerequireert wordt, oock ingesien hebbende twee schriftelijke instrumenten, het eene met een gerichtssignaat tot Lienden in dato den 19 Junij 1677 ende het andere ex actis Classis Tilanae gehouden den 6 Aug. 1677, beyde dienende om de qualificatie van den selven Braems nader te verthoonen) kan niet anders oordeelen off hij Braems is tot die selve diensten admissibel, gelijk hij oock uyt cracht van dien die diensten actueel waerneempt. Edoch eer hij daer toe alhier soude aengenomen worden, desidereert men behoorlijke attestatie van sijn tegenwoordigh comportement hoedanigh oock Gerardus Noest, eer tot die selve diensten aengenomen wierde, geëxhibeert heeft. . . .

Is verstaen, dat Mr. Braems sall werden versoght, omme aenstaende Woensdagh ende Sondagh den dienst in de kercke alhier waer te nemen. En dat huysden over acht dagen met Braems bij de Politie finalijk sall werden gesproken over de aenneming tot Rector, mits (hij) de Franse en Duytse school mede sall hebben waer te nemen; mitsgaders tot organist en het voorsangers ampt.

19 Augustus 1679.

Rapporteerde de Heer Borgem. van Hooft, dat met scheyden van de laetste vergadering van de Politie Mr. Braems sigh *eodem die* noch hadde gevonden bij hem ende in presentie van eenige andere leden van dese regeeringe het Rectors ampt, sulx en op conditiën, het selve hem is aengeboden, heeft aengenomen op een jaarl. tractement van twee hondert en vijftigh gulden ende is hetselve bij de vergaderingh voor aengenomen opgenomen, ende verstaen, dat er een reglement sall werden geconcipieert waer nae

den selven Braems in de bedieninge van deselve ampten sigh sall hebben aen te stellen, ende dat nopende de divisie van de uren soo tot de Latijnse, Franse, als Duytse schoole alvorens die vast te stellen, een memorie bij den selven Braems sal werden opgegeven, ten eynde deselve gesien ende geëxamineert sijnde daerinne gedisponeert werde sulcx men bevinden sal te behooren.

9 October 1679.

Naer 't welke ter vergaderinge opgelesen is 't concept commissie een instructie voor den Rector Braems, sijnde van teneur als volght:

De Magistraet der Stadt Rhenen doen te weten, dat vermits de vacature van Rector, schoolmeester, organist, ende voorsanger ampten deser Stadt, nodigh hebben geacht wederom een ander bequaem persoon tot de voors. respect. ampten te verkiesen, ende dat haer Ed. Achtb. verseeckert sijnde van de goede qualiteyten van den persoon van Nicolaes Braems, denselven tot de executie van de voorgenoemde ampten aengenomen hebben, gelijk denselven aenneemt bij desen op naevolgende conditiën, die haer Ed. Achtb. en deselver successeuren hem vollcomen effect sullen doen hebben.

Eerstelijck, dat geen ander off meerder Latijnse, Franse, off Duytse schole noch door man, noch door vrouw, soo in als buyten dese Stadt onder de vrijheyd van dien, utgesondert Veenendaell, sullen werden gehouden, als bij hem Braems alleen (exempt een vrouw off meughie, die de kleyne kinderen sall mogen leeren lesen totte 't Evangelie boeck exclus ende verder niet) sullende 't selve meughie, gelijk oock den persoon t' Achterbergh schoolhoudende, sigh punctuelijck moeten reguleeren naar de resolutie

dienaengaende bevorders genomen. Ende sal hij Braems schole houden in deser Stadts schoole, de welke hij Braems met sijne dependentiën van dien vrij sall gebruycken, sonder eenige sijne kosten, ende sal deselve schoole bij haar Ed. Achtb. onderhouden werden in reparatie naar behoren.

Schooltijden. Ende sal hij Braams des voor de middaghs soo somers als 's winters van 's morgens te seven uren tot negen uren toe de Latijnse en Franse school houden. Ende van half negen tot elf uren de Duytse schoole. Ende wederom van elf tot twaelf uren de Latijnse en Franse. Des 's naemiddags van een tot halff vier uren de Duytse. En weder van drie tot vijf uren de Latijnse en Franse schoole. Edogh 's winters avonts, sall soo de loon als tijt werden gereguleert, sulcks men bevinden sall te behoren.

School-
vacantiën. Sal de voors. Braams tot vacantie hebben ijder weeck twee halve dagen, alsoo 's woensdagh ende saturday 's naemiddagh.

Ende jaarlijcks als Paesschen, Pinxteren, Corssemisse off jaermerckts 't elkens die weeck; ende soo bovendien, hem Braams yets extraordinaris voor viel om buytten te moeten sijn, sal 't selve van de Borgemeester versoecken.

Schoolgelt. Sal hij Braams tot schoolgelt hebben van ijder discipul bij hem de Latijnse tale lerende alle vierendeel jaars een ducaton.

De Franse tale lerende alle vierendeel jaars soo veel als naar redelijckheit men sal vinden te behooren. Van ijder kindt, die bij hem coomen leeren lesen

per maendt vier stuyvers; waarvoor soo voor als naemiddagh 't elckens tweemaal sullen opseggen.

Die schrijven 's maents ses stuyvers, die alleen cijfferen, 's maents twaelf stuyvers; maar die schrijven ende cijferen te gelijk ijder maandt 18 stuyvers.

Tractament. Item sal hij Braams jaarlijcks ende alle jaren tot een seecker tractament hebben en genieten twee hondert en vijftigh Caroli gulden, boven vrij huyshuyr, en brandt neffens de predikanten, welcker brandt hem sall werden 't huys bestelt buyten sijne kosten; sullende het 1ste jaar ingaen op tijden, als alhier sijnen dienst aenvanght; welck voorn. tractament hij Braams jaarlijcks sall ontfangen in vier termijnen, als so ijder drie maenden 't elkens twee ende 't sestigh gulden, thien stuyvers, ende dat uyt handen van den Cameraar in der tijt deser Stadt; die bij desen eens voor all tot d'uytreycking van die penningen aen hem Braams, werdt geordonneert, van tijt tot tijt alsoo te doen, sonder dat andere naedere ordonnantie daartoe sall werden gerequireert.

Item verleenen haar Ed. Achtb. bij desen hem Braams, sijne kinderen en naekomelingen het recht van borgerschap om mede bij haar te genieten alle vrijheden, die een borger geniet; soo nochtans, dat den selven Braams met geene toghten, wachten, off inquantierungen van militie sall werden belast off beswaart.

Ende sullen de mobilia, van hem Braams, buytten sijne kosten alhier van Lienden werden overgehaelt.

Vorders sullen haar Ed. Achtb. hem Braams in 't exerceeren van sijne vooschr. respect. diensten, als anders, maintineeren tegens alle quaatwillige, ofte die hem 't effect deses niet soude willen laten genieten.

Gevende hem Braams volle last en macht tot de exercitie van de voorn. ampten, invoegen voorsr. is, ordonneerende een ijder, die sulcx magh aengaen, hem Braams voor sodanigh te erkennen, ende hem te doen alle sulcx en faveur.

Ende alsoo de Heeren van de Magistraet hebben goetgevonden dat provisionelijck Willem Taats soude sijn onderschoolmeester, soo sal 't selve wesen buytten laste van Mr. Braams, ende denselven Willem Taats daar voor van de Stadt genietten een tractament van vijff en twintigh gulden.

Sullende des denselven Willem Taats Mr. Braams oock gediensstigh sijn in de kerck, met voorsingen als anders bij tijden als gemelde Braams door sieckte ofte andersints belet soude mogen wesen die dienst waar te nemen.

Sullende den selven Willem Taats daardoor oock occasie hebben, omme sigh meer en meer te oeffenen ende te bequaemen.

Ende is deselve in dier voegen eenparighlijck geapprobeert.

11 November 1684.

De Heer Borgem^r Cupius ter vergadering van de Politie hebbende gecommuniceert, dat den Rector Braams aen Sijn Ed. hadde bekent gemaect, dat hem onlanx een beroep tot Zutphen sijnde voorgekomen, op sodaene plausible conditiën, soo in aensien van meerder tractament, als ontlasting der Duytse schole, dat sigh niet soude connen ontraeden het voors. beroep aen te nemen; edogh dat daer tegens weder bij hem in achtung sijnde genomen de goede genegenheid die van tijt tot tijt in de Heeren van de Magistraet 't sijn waerts hadde bespeurt, daeromme sigh verklaert hadde, dat noch wel soude connen resolveeren het voors. beroep afteslaen, soo Haer Ed.

Achtb. daer toe soude willen treden van sijn tractament alhier met vijftigh gulden jaerlijcx te vermeerderen; en aen desselfs soon te verleenen acte van survivance van 't Duytse schoolmeester-ampt alhier, op sodanigh tractament, profijten en nutschappen als de vorige Duytse schoolmeesteren, gelijk Mr. Rens van Schorel en Van den Hoeck voor desen hebben getrocken; ende dat hem mede mochte gepermitteert wesen, den voorn. sijnen soon van dese tijt aff aen bij provisie als onderschoolmeester in de Duytse schoole (tot sijn dechergie, en om alsdan des te beetter de Latijnsche discipulen te connen instrueeren) te mogen gebruycken, dat hij alsdan de voors. sijnen soone daer toe meer en meer soude bequaemen, als oock omme op den orgel en klokken te connen spelen; ende hetgeene voors. in deliberatie geleght, ende daerbij geleth sijnde op de goede qualiteyten en bequaemheden van den voorn. Braems, is goetgevonden het voors. versoeck bij desen aen denselven te accordeeren; soo nochtans dat denselven daertegens oock met beloften sigh sal moeten obligeeren, omme in toecomende door geene beroepen 't zij tot Rector off schoolmeester plaetsen, die nae desen hem soude mogen voorkomen, sigh te sullen laetten persuadeeren tot vertreck van hier elders heenen, op wat pretext het oock soude mogen wesen, ende des oock desselfs soon als voors. door alle devoiren inmiddels sigh sall moeten habiliteeren tot de bedieninge der voors. ampten.

5 September 1687.

Is de Kerckmeester De Vael geordonneert gelijk den selven geordonneert werdt mits desen, omme aen den Rector Braems sijn achterstalligh tractament jaerlijcx ter somme van promptelijck te voldoen.

2 Juli 1688.

Gesien sijnde de instructie aen Mr. Braems als Rector en schoolmeester, den 9^{den} October 1679 verleent, is verstaen, dat nae den teneur van dien twaelf voeder turff, soo als de predikants hebben, jaerlijcx invoege als bij deselve sijne instructie sall genieten, en alsoo worden op de lijste gebraght, om den Cameraer te dienen tot narighting.

9 September 1689.

Gesien het req^e van Nicolaes Braems, Rector van de Latijnse schoole alhier, versoeckende uitgevinge van behoorlijke commissie van 't stellen van 't horologie, vacant geworden door doode van Jerifaes van Aelwijck (portier van de Stadspoort), waer van den suppliant verleent was acte van survivance; is hetselve versoeck geaccordeert, des de Wed^e van den overleden sall trecken het tractament van het jaer, daerinne haer man is gestorven.

10 November 1690.

Den Rector Braems bij req^e hebbende verzocht, dat om de daegelijcxen aenwas der studenten, tot sijn gebruyck mede hebben moght het huysken, daer tegenwoordig in woont Cornelia de Beer, is hetselve versoeck aen hem Braems geaccordeert, gelijk hetselve geaccordeert wordt mits desen; des alvorens voor de Wed. Beer werden gedispicieert een bequaeme woninge omtrent de kercke, waertoe de heeren Borgemeesteren versoght sijn.

30 November 1691.

Op 't req^e van de Wed^e van den Rector Braems en desselfs soon Johannes Braems, is verstaen, dat sall worden geappnt als volgt:

De Magistraet der Stadt Rhenen persisteren bij haer Ed. Achtb. vorige resolutie, op 't afschaffen der Duytse bijscholen genomen, ende het penael daerbij vervath, en consenteeren de voors. Johannes Braems Latijnse schoole te mogen houden, doch bij provisie, en tot weder opseggens, en sonder eenigh tractament.

Sijn gecommiteert beyde Borgemeesteren en oudt-Borgemeester Klerck, Vonck, van Wijck, de Schepenen De Vael, Cattenburgh en Adriaen van Wijck, Raedt, omme haer te informeeren, nopende de conduite en bequaemheyte van den schoolmeester Braems tot sijne ampten, en daer van te rapporteeren.

21 November 1692.

Gehoort het rapport van de Heeren, die gecommiteert geweest sijn tot examinatie van bequaemheden van Johannes Braems tot het schoolmeester-ampt alhier; dat denselven, in sonderheyte nopende de cijfferkunst, een sake soo sonderlingh nodigh voor de jeught, gantsch geene bequaemheyte en heeft, en niet minder en verstaet, dan andere daerinne te instrueeren; behalve dat in 't voorsingen en andere respecten aen de Heeren van de Magistraet oock gantsch geen genoeg geeft, soo is gantsch dienstig en nodigh gevonden, sonder tijtversuym na een ander bequaem persoon tot schoolmeester en voorsanger om te hooren; verklaerende vervolgens deselve ampten als nogh vacant en voor andere te sijn impetrabel.

27 Februari 1693.

Sijn gecommiteert de Borgemeester Wijckerslooth, en den Raedt Van Wijck omme met de Wed^e Braems te reecken, nopende desselfs achterstalligh tractement.

10 April 1693.

Gehoort het rapport van de Heeren Gecommitteerden tot het bijsijn van de liquidatie met de Wed^e Braems, nopende het achterstalligh tractement van haer overleden man, soo als Rector, schoolmeester als anders; en gelesen derselver advis desen aengaende schriftelijck overgelevert, is nae deliberatiën goedgevonden 't selve te approbeeren, gelijk geaprobeert wordt mits dezen; en de Cameraers en Kerckmeesters, die 't selve soude mogen aengaen, geordonneert haer daer nae te reguleeren; luydende 't selve advis als volgt:

Achternvolgende de commissie bij de Edele Achtb. Magistraet deser Stadt Rhenen op ons onder commissie in dato den deser verleent, omme bij te wonen de liquidatie van de Wed^e van den Rector Braems ende haer soon Johannes Braems, met de resp. Cameraers en Kerckmeesters. Hebben wij bevonden denselven Rector Braems overleden te sijn op den 4 Aug. 1691; en dat sijn tractement jaerlijcks is verschenen op den 14 October, waeromme wij van advis souden sijn, dat het jaer verschijnende den 14 October desselven jaers 1691 aen de Wed^e ten vollen behoorde betaelt te worden, soo van de Stadt, als de kercke, sijnde alsulx ten laste van de

kercke	100—0—0
en ten laste van de Stadt.	200—0—0

En alsoo hij Rector op den 9den September 1689 is aengesteld om het horologie te stellen, mits dat de Wede van Jerifaes van Aelwijck soude trecken het jaer tractement, waerinne haer man was overleden, verschijnende Petri 1690, soo soude onses bedunckens de Wede Braems moeten trecken het jaer tractament verschenen Petri 1691, ten laste van de kercke tot 54—0—0

Item voor haer en haer soon het jaar verschenen Petri 1692 54—0—0

Item voor haer soon het jaar verschenen Petri 1693 54—0—0

De soon van den 14 October 1691 tot den 14 October 1692 een jaer tractement ten laste van de Stadt tot . . 150—0—0

Van den 14 October 1692 tot den 12 Febr. 1693, sijnde de tijt van de komst van Titèr, nae advenant destijts dus 50—0—0

Voor het voorsingen de soon, van den 14 October 1691 tot den 14 October 1692, ten laste van de kerck een jaer tractement, tot. 25—0—0

Van den 14 October 1692, tot de komste van Titèr, geweest sijnde den 12 Febr. 1693, nae advenant des tijts, dus 8—6—10

695—6—10

Waer nae wij vermeynden, dat de Cameraers en Kerckmeesters de liquidatie selfs sullen connen houden, etc.

Actum den 13 Meert 1693.

21 Augustus 1693,

Heeft de Heer Cattenburgh wijders gerapporteert, dat tot Utrecht met de Wed^e Braems, nopende de betalinge van 't achterstalligh tractement van haer overleden man en soon als Rector en schoolmeester respectievelijck, op approbatie van de Heeren van de Magistraet hadde versproocken en geaccordeert, dat het restoir (afgetrocken 78—7—0, die deselve wegens den kerckmeester Van Laer aen de voors. Wed^e hadde aengetelt en vorder gesuppleert soude worden tot een hondert gulden) soude werden betaelt in twee termijnen, alsse drie hondert gulden in December eerstcomende, en 't vordere een jaer daernae, met bijlegginge der renten tegens vier percent; dan, soo de betalingen van dien binnen 's jaers mochte werden gedaen, sullen alsdan geene renten daer van wesen verschuldight; en is 't voors. accoordt geaprobeert en de Heere Cattenburgh voor sijne goede officiën bedanckt; mits deselve Wed^e bij de betalinge sall hebben te caveeren voor alle namaninge in reguard van 't tractement van haer soon.

15 April 1695.

Den jongen Braems hebbende versoght, dat aen hem betaelt moght worden 't geene van de Stadt noch resteerde wegens tractement als schoolmeester, volgens reeckening met desselfs moeder gehouden; dan uyt denselven te gelijk hebbende gehoort, dat het voors. restoir aen sijne voorn. moeder hadde overgegeven; soo is verstaen, dat ingevolge van dien, de betalinge van 't selve restant sall worden gedaen aen vrou Braems.

30 Juli 1700.

Is Sebastiaen Schellekens bij provisie aengenomen, gecommiteert en aengesteld tot Rector, schoolmeester en voorsanger alhier, op sodane tractamenten, emolumenten, profijten en conditiën als denselven mondelingh voorgesteld en bij de instructie en reglemente, daer van uytgegeven, nader sullen worden geexpresseert, sijnde tot de opstelling van dien versocht en gecommiteert beyde de Heeren Borgemeesteren, mitsgaders oudt-Borgemeester en den Secretaris.

19 Augustus 1700.

De Heere Borgemeester Vonck als ouderlingh in name des kerckenraets hebbende geëxhibeert verscheydene extracten wt het kerckenboek, waer bij deden sien, dat in voortijden de Heeren van de Magistraet neffens het schoolmeester ampt, oock de begevinge van het voorleserschap hebben gedaen, niet alleen met derselver communicatie maer met derselver praeadvies aengaende de bequaemheyt tot het selve ampt, hebben goetgevonden, dat gemelde Heere Borgemeester Vonck den kerkeraedt sal aendien, dat de Heere van de Magistraet den persoon van Sebastiaen Schellekens bij provisie hebben aengenomen, tot Rector en schoolmeester, en daer bijgevoeght het voorleserschap, in aensien den staet van de Stadt niet en lede een bijzonder voorleser aantstellen, te meer van de Heeren Predicanten was ondernomen, en oock bevonden desselfs bequaemheyt tot hetselve ampt, gemelde Heeren Predikanten oock bekend is, dat het horen van de bequaemheyt tot het voors. ampt, altoos met derselver communicatie geschiet is, en dat oock gebleecken is van sijn goet comportement en leven, en dat litmaet is van de

gereformeerde religie, soo wt kerckelycke als politijque attestatiën; en sall hiervan aen den Heere Borgemeester Vonck extract werden wtgegeven.

14 Maart 1701.

..... ende sall hij Schellekens schoolhouden in deser Stadts schole, dewelcke met sijne dependentiën magckende te samen als voors. twee hondert gulden, en dit boven vrij huysuur, en turff, neffens de predicanten, welken brandt hem sal worden t'huys bestelt buytten sijne kosten, sullende het eerste jaer ingegaen sijn met aug. 1700.

Welck voors. tractement alle vierendeel jaers promptelijck sal werden betaelt bij den Cameraer in der tijt, die bij desen voor nu alsdan en dan als nu geordt wort de voors. betalinge aen den voorn. Schellekens te doen.

Gelijck mede desselfs mobilia buyten sijne kosten alhier sullen werden overgehaelt.

Boven 't welcke aen denselven bij desen mede verleent en gegeven wordt het recht van borgerschap, met alle de vrijheden daer toe specteerende, soo noghtans, dat denselven Schellekens met geene toghen, waghten, off inquantieringe van militie sall werden belast.

Belovende haer Ed. Achtb. wijders hem Schellekens in 't exerceeren van sijne voors. diensten respectivelijck te maintineeren tegens alle quaetwillige, ofte die hem het effect deses niet souden willen laten genieten.

Aen denselven vervolgens gevende volle last en maght tot de exercitie van de voors. ampten invoegen als voorseyt, lastende en ordonneerende een ijder, die sulx soude mogen aengaen, hem Schellekens voor sodanigh te erkennen, en hem te doen alle hulp en faveur.

4 September 1702.

Is goetgevonden den schoolmeester Schellekens te ordonneeren, gelijk denselven geordonneert wordt bij desen, dat in de maentbriefjes van 't schoolgelt sall hebben te expresseeren den dagh van het verschijnen van ijder maendt, en voorts het selve soo te reguleeren, dat het schoolgelt van alle de kinderen op eenen dagh off tijt telkens verschijnt, sullende als dan de kinderen in plaetse van de maniere van kiezen op die verschijndagh een halve dagh speeldagh hebben.

2 October 1702.

Den deurwaarder Mr. Beeck boven ontboden sijnde, heeft gerapporteert, dat in naeme van de Heeren Borgemeesteren den schoolmeester Schellekens hadden aengeseght alle de maentbriefjes op eenen datum te stellen, dus op den eersten dagh van ijder lopende maent, dogh dat gedifficulteert hadde 't selve te doen, justeerende op sijnen turff, en klagende maer 46 tonnen gehadt te hebben, waer op gecommiteert sijn de Heeren Borgemeesteren Kupius, en De Vael, Klerck oudt-Borgemeester en Syndicus, Wijckersloot oudt-Borgemeester, van Hoeven Schepen, en van Wijck, Raedt.

30 Juli 1725.

Werdende de Heeren Hooft-Officier Smissaert, van Brienem, Borgemeester, neffens de Secretaris bij desen gecommitt^d om sich te informereen off N. Steen de Latijnsche taal magtig is en verstaet.

29 October 1729.

Gehoord het rapport van de Heeren van Brienem en andere, dewelcke volgens resolutie van den 18

July 1729 waren gecommiteerd om een bekendmaking in de courant op 't papier te brengen, dat de schoolmeester en voorsangers plaets alhier vacant is. Dat zij Heeren gecomm^dens Haer Ed. Agtb. communiceerden, als nog geen persoon, tot de bedieninge der voors. ampten, Haer Ed. Agtb. lijkende, te zijn opgekomen. En derhalve van sentiment soudens zijn, dat men wederom driemaal in de Amsterdamse couranten behoorde te laten bekendt maken, indien iemand tot de bedieninge der voors. ampten, mitsgaders die het Latijn off Frans bovendien kan instrueeren, genegentheyd hadde, te beloven een jaerlijx tractement van 300 gulden, boven vrij huysuur en hebben Haer Ed. Agtb. nae deliberatie sig daermede geconformeert. Ende den Cam^r tot dien eynde geauthoriseert de voors. bekendmaking in de couranten te besorgen.

27 April 1747.

Op het versoek van Petrus van Sarn, proponent, om tot Rector deser Stad op een jaarlijks tractementje te worden aangesteld ofte anders bij provisie op vrij woning sonder tractement is geappⁿt: De vroedschap der Stad Rhenen committeerden bij desen de Heeren Hoofd-Schout van Bienen, Smissaert, Borgemeester, Menso, oud-Borgemeester, en van Deventer, om met den voorn. Proponent van Sarn te spreken met authorisatie op gem. Heeren om hier inne te doen so als nodig en dienstig tot welwesen deser Stad sullen oordeelen te behooren.

19 Juni 1747.

Rapporteerden de Heer Hooft-Schout van Bienen en anderen, welke waren gecommiteerd en geauthoriseert om den proponent Van Sarn tot Rector deser

Stad (op desselfs versoek bij Req^e gedaan) aan te stellen, hebben zij Heeren Gecommdens gem. proponent Van Sarn aangesteld tot Rector deser Stad bij provisie op vrij woning in het huys van den Raad Bouwensch, waer voor de Stad 's jaerlijks zal moeten betalen dertig Gl., aanvank nemende op heeden, mitsgaders drie karren turf, welke aanstelling voorz. proponent Van Sarn heeft aangenomen en de Heeren Gecommdens voor hare genomene moeyten sijn bedankt. Is verstaan de oratie welke den Rector Van Sarn alhier in de kerk heeft gedaan tot Stadskosten te laten drukken.

11 Mei 1748.

Den Raad Bouwensch ter vergadering voorgebragt hebbende dat den Rector Van Sarn (wonende tot Stadskosten in 't huys van Zijn Ed.) desselfs discipelen had bedankt met voornemen om van hier te vertrekken, thans occasie soude hebben om zijn huys te konnen verhuuren, waer op Haer Ed. Agtb. geresolveert hebben: gem. Heer Bouwensch te versoeken en committeeren omme aan den voorn. Rector Van Sarn uyt naame van Haer Ed. Agtb. te seggen van sig van een ander gelegentheyd te voorsien, accorderende de verhuuringe van het selve huys.

26 April 1751.

Req^{te} van Abram van Loon versoekende om de Griekse en Latijnse taalen aan de jeugt deser Stad te leeren, en daer en boven te vereren met den titel van Rector, het borgerregt deser stad, een sortabel tractement, vrij huyshuur en geabsolveert van de middelen van consumtie. Is geapp^{nt}: De vroedschap der Stad Rhenen accordeert den supplnt. den titel van Rector, mitsgaders het borgerregt,

vrij huys huur en absolveert den selve van de mid-
delen van consumtie, dog dit alles bij provisie, ver-
staande dat in het verdere voors. als nog niet kan
worden getreeden.

20 December 1751.

Is]aan den Rector Van Loon geaccordeert de tafel
staande op het stadhuis bij provisie aan zijn huys
te gebruyken.

16 October 1752.

Is op het voorgebrachte desen aangaande den
Rector Van Loon bij provisie vier karren turf vrij
huys te besorgen toegelegd.

11 Maart 1754.

Is den Cam^r Roghair geordonneert om aan den
Koster Berent Beek voor de banken van de Franse
meester en Latijnsche Rector in de kerk, welke voor-
heen gemeene banken geweest zijn en waer van den
voorn. koster het voordeel quam te genieten, als nu
jaarlijx ten lasten van de Stad te betalen een
somme van drie gulden, ingegaan zijnde 1° Jan. 1753.

11 Maart 1754.

Vermits het huys van de Wede van Schepen Wi-
gherts, het welk voor den Rector Van Loon ten
lasten van de Stad was gehuurt en door hem tot een
vrije woning is gebruykt, als nu is verkoght om met
1° May 1754 te aanvaarden. Is het huys van Schepen
Harmen Wigherts staande in de Kruysstraat naast
Peter van Prattenburg op nieuw voor denselven
Rector tot een vrije woning gehuurt voor *f* 40 Gl.,
jaerlijx in te gaen 1° May voorz. op conditiën dat

de ongelden en reparatiën mitsgaders indien daar nieuwe bedsteeden gemaakt moeten worden alle het-selve blijft voor rekeninge van den verhuurder, zijnde den Cameraar geordonneert de voorz. huur jaerlijx aan genoemde Schepen Wigherts te voldoen.

8 Maart 1762.

Req^{te} van Abram van Loon, Rector in de Latijnse en Griekse Taalen binnen deese stad, versoekende wegens de slegte gesteldheyt van zijn school, dat haer Ed. Agtb. hem supplnt: Een jaarlijks tractementje tot subsistentie sijner huyshoudinge geliefden toe te leggen. Is geapp^{nt}: De Vroedschap der Stad Rhenen versoekt en committ^d bij desen de Heeren van de finantie neffens den Cameraar om deese Req^{te} te examineren en daer van te rapporteren.

7 Maart 1768.

Op 't geproponeerde en gedelibereerde deesen aangaande is geresolveert, dat den Coster Barent Beek van nu voortaan van ijder bank in de kerk, die door de Fransche en Latijnsche meester met haare discipelen beseten worden ten lasten van de stad sal genieten Eene gulden.

9 Maart 1772.

En is vervolgens geresolveert, dat het huys, thans bewoond wordende bij den Rector Van Loon, aan de nieuwe te beroepene vroedvrouw tot een woning sal worden verleent. En dat voor den gemelden Rector een ander en eenigzints grooter huys zal werden gehuurt, waar toe de Heeren van de Finantie bij deesen werden geauthoriseert.

29 Juni 1772.

Ter vergaderinge voorgebragt zijnde, dat door 't overleyden van Wilhelmus Johannes Stefanus Engelbronner, het organist en klokkenist ampt alhier is komen te vaceren. Is tot de bediening van 't selve ampt eenparig aangesteld den Rector Abraham van Loon op een tractament van Een hondert Gulden, jaarlijks in te gaan op heeden, door den Kerkmeester in der tijd te voldoen met deese speciale conditiën, dat gemelden Van Loon den blinden Gerrit de Bruyn het speelen op 't orgel voor niet zal moeten leeren.

11 Maart 1776.

Op de requeste van Willem van Daalen, borger en inwooner deeser stad, versoeckende tot adjunctorganist en klokkenist alhier, op een tractament van *f* 50 Gl. jaarlijx te mogen werden aangesteld; en dat Abraham van Loon desselfs volle tractement van *f* 100 Gl. jaarlijks zoude behouden, soo lange tot desselfs moeder komt te overleyden; wanneer den supplnt. uit dat tractement nog genieten sal een somme van *f* 50 Gl. jaarlijks, en dat voorts bij overleiden van hem, Van Loon, of bij vrijwillige afstand van denselven van 't ampt, de overige *f* 50 Gl. meede aan den supplnt. komen zullen, en hij dus als dan *f* 150 Gl. jaerlijx voor tractement genieten zouden, is geappointeerd:

De vroedschap der Stad Rhenen versoekt en comitteerd bij deesen de Heeren Hoofd-Offr, Borgermeesteren en oud-Borgemeesteren deser Stad, omme dese reqe te examineren en daer van te rapporteren.

6 Januari 1777.

Rapporteerden de Heeren Hoofd-Officier, Borge-

meesteren en oud-Borgemeesteren, dat Haer Ed. ingevolge resolutie en authorisatie van den 16^e December laatstleden, den Rector Van Loon over 't speelen op den orgel hebben onderhouden; en aan denselven voorgesteld, om van het organist en klokkenist ampten afftezien, met behouding van het volle tractament, gedurende het leven van zijn moeder; en dat denselven na haar overleyden daar van zoude missen een somma van Een hondert Gulden jaarlijks; hetwelk door voorn. Van Loon also is geaccepteerd, en op dien voet afstand van de voorz. ampten gedaan heeft; waarna door Hun Ed. tot de bediening van deselve op de survivance aangesteld is Willem van Daalen, op een tractement van Een hondert Gulden jaarlijx, het welk met het overleyden van gemelde moeder van Van Loon zijn aanvang nemen zal met welk rapport Haar Ed. Achtb. zig eenparig hebben geconfirmoerd, en verstaan hetselve in een resolutie te converteeren.

8 October 1779.

Ter vergaderinge voorgekomen zijnde, dat Abraham van Loon woonende binnen dese stad, zig sedert eenige tijd seer onordentelijk heeft komen te gedragen, soo door zijn zotte propoosten als assurantie. Hebben Hun Ed. Agtb. na eenig onderhoud over denzelven met zijn neef Adrianus van Delwijnen, wonende in 't Rhenenze Veen, geresolveerd: Een brief aan voorn. Van Loon zijn zwager de Heer Theodorus Scholten, coopman woonende te Rotterdam, te schrijven, en daarbij van 't geene voorz. kennisse te geven niet alleen, maar tevens te verzoeken, of hij zijn gemelde Broeder Abraham van Loon, niet, hoe eer zoo liever, metter woon buiten deze stad zoude kunnen doen verplaatsen, al was het

maar in 't Rhenenze veen of eenig ander dorp; wilstende Hun Ed. Achtb. de f 50 Gl. tractament, welke hij tans nog geniet, uit consideratie hem wel laten behouden, en daarover spoedig rescriberen, alsoo Hun Edel Achtb. door een te lang trainissement niet mogten genoodzaakt worden andere maatregelen te moeten neemen.

*(Policie-boecken 1629—1779 in het
oud-archief van Renen.)*

BIJLAGE A.

Petri

1630/31—1635/36	De Rector Schaeck	
	jaerloon . . . f	200
	huysuur . . . „	40
1637/38	Den Rector voor $\frac{3}{4}$ jaers	„ 225
	voor zijn transport	
	herwaarts „	10
	voor zijn reysgelt en ver-	
	teeringe, doen hij de	
	eerste mael met zijn	
	vrouwe hier quam, vol-	
	gens ordonnantie . . . „	12
1644/45—1647/48	De Rector (Franciscus Pic-	
	kaerts?) zijn jaerloon . „	300
1648/49	De Rector Bruno als vier-	
	deel jaers tractement,	
	verschenen den 1 ^e Dec. „	75
1649/50	Rector Bruno zijn leste	
	vierendeel jaers tracte-	
	ment. „	75
1649/50	De Rector Glandus ¹⁾ . „	225
1650/51—1652/53	De Rector Glandus . . . „	300

¹⁾ Volgens aanteekening in het Trouwboek van 3 December 1654 was deze Rector „der Medicijnen docter.”

1659/60	De Rector Mas. . . . f	150
1660/61—1667/68	De Rector Mas. . . . „	200
1668/69—1672/73	De Rector Mas een jaer tractement. . . . „	230
1673/74	De Rector Mas een viere- deel jaers tractement . „	57—10—0
1680/81	Aan Mr. Braems, Rector ende schoolmeester zijn tractement „	150
1681/82	Aen Mr. Braems, Rector ende schoolmeester zijn tractement verschenen den 14 October 1681 tot „	150
1682/83—1684/85	Den Rector Braems betaelt zijn tractement . . . „	125
1685/86—1691/92	Aen Braems zijn Rectors ende schoolmeesters tractement verschenen den 14 October 1685 tot „ (vermits de verhooging van 50 gulden bij reso- lutie van den 11 Nov. 1684 toegeleyt.)	200
1692/93	Aen den schoolmeester Braems of desselfs we- duwe het tractement verschenen den 14 Oc- tober 1692 „	200
1753/54	Aen Barnardus van Beek voor de twee banken in de kerk, die door den La- tijnse en Franse mees- ter beseten worden, ver- schenen Primo Januari 1754 „	3

	Aen Schepen Hermen Wi- ghers een jaer huer van 't huys, dat door den Latijnse meester bewoont word, ver- schenen Primo May 1754 f	25
1754/55	De Latijnse meester een jaer huys huer . . . „	40
1763/64	Aen Abraham van Loon een jaer tractement als Latijnsche meester ver- schenen 1 Sept. 1764 „	50
1764/65—1788/89	Abraham van Loon (jaer tractement) . . . „	50
	banken geld Franse en Latijnse meester. . . „	5

*(Stads-Cameraars-rekeningen 1630—1789
in het oud-archief van Renen.)*

BIJLAGE B.

LEGES QUAEDAM COLLECTAE IN USUM SCHOLAR RHENANAE.

Curandum est imprimis, ut pueri rudibus adhuc annis et ab incunabilis honeste, pieque instituantur, cum maximis in eo uno civium boni mores et civitatum salus constituta sit.

Scholam hanc studiorum causa ingressi non literis tantum sed virtuti moribusque operam danto. Deum cum primis colunt parentes ac praeceptorem venerantur. Quae in sacris literis de Deo et Christo filio ejus docentur certo credunt. Omnia bona ab illius benignitate proficisci persuasum habent, illique accepta referunt.

Gratias quotidie pro summis beneficiis agunt.

Ut defendat adversus diabolum praecibus implorant.

Sacris concionibus suo tempore et loco cum summa veneratione et arrectis auribus intersunt.

In templo deambulare, fabulas, strepitus, clamores et inciviles gestus edere, cavent.

Ab omni juramento, obscaenis verbis, maledictis, durisque increpationibus abstinent.

Pretori, Consulibus, Senatoribus, Concionatori, Optimatibus, senibus, civibus honestis eorumque uxoribus

seu Matronis senio venerandis via cedunto, reverentiam capite nudato exhibento.

Quae in schola.

Scholam statutis horis modeste ingrediuntor egrediuntorque, in ludo literario mature ante horam sunt, summa cum modestia praeceptorem expectant. Injunctam lectionem ogdoadis praefecto fideliter recitant. Docentem Magistrum studiose audiunt. Libris, chartis, atramento, calamis instructi sunt, quaeque dictantur sedulo accipiunt.

A sua nemo octuria(?) discedit, silentium a custode injunctum ne violato. Pedibus, cubito, corporisque motu nulli molestus esto, clamore et vociferatione prorsus abstineto. Epistolare Argumentum a praeceptore exceptum constituto tempore exhibento.

Dimissi a schola domum recta abeunt; per forum, vicos, angiportus, fluminis ripam ne otiose divagantur.

Quae ad praeceptorem.

Praeceptorem non minus quam parentes studiorum gratia amant, eique libenter et benevole obtemperant. Omnibus in locis eum observant et honore prosequuntur. Mercedem scholasticam liberaliter et sine dilatione solvunt, qui tenuis fortunae sunt, suam conditionem aperiunt et agnoscunt. Admoniti aut caesi a praeceptore ne obmurmurant, aut obstrepunt.

Quae ad domum.

Domi modeste sine ulla petulantia versantur. Si quid obsequii parentibus praestandum, diligenter obeunt, et sive domum exeant, sive repetant, salutem illis precantur.

Discentem, scribentem, legentemve ne obturbanto. In exuendo, vel vestiendo, semper verecundiae rationem habento, nihilque indecore faciunto. Aliis praesentibus flatum ventris emittere cavento. Vesperi hora octava cubitum eunto priusquam lectum conscendant, se Deo precibus commendanto. Lectum ingressi, verbum amplius ne loquuntor. Mane mature surgunto, et precibus ad Deum fuis, manus et os frigida abluunto.

Quae foris.

In locis publicis, caemiteriis ne ludanto aut alvum exoneranto. Extra remissionis tempus ne ludunto.

Nummos a parentibus vel amicis in subsidium vitae datos emendis nucibus, pomis, aliisque rebus minus necessariis ne assumunto.

Dando, vendendo, permutando, sine praeceptoris consensu nihil alienanto.

Lapidibus, cultro, fuste, pugnis, libris, calamario, aliove telo neminem laedunto.

Piscationem, venationem, aucupium ne exercento.

Stagnum, flumen, aut lacum lavandi causa, aestivo tempore ne ingrediuntor, glaciem vero brumali ne conscendento, niveis globis neminem impetunto.

Alienos hortos, agros, pomaria, invitis dominis ne intranto, aedibus, fenestris aliisque civium bonis nihil damni inferunto.

Quae ad lusum.

Data ludendi facultate loco ad hoc deputato ludunto. Tam in lusu, quam in schola et domi latine loquuntor.

Nudo corpore per campum ne cursitanto.

Extra remissionis tempus nec domi nec foris ludunto.

Post quintam horam sine mora decenter se domum recipiuntor.

Venientibus malis semper occurrere est optimum. Sero medicina paratur, quum mala per longas invalere moras. Plectentur igitur si deliquerint, laudabuntur, si bene obtemperanterque se gesserint, minis ac verberibus a vitiis deterrebuntur. Exhortationibus ad virtutem accendentur.

(Oud-archief van Renen.)
